

УДК 336.77

Д.О. ГОЛОВІН, магістр ХІБС УБС НБУ, Харків

КРЕДИТ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розкрито необхідність залучення позикових коштів для фінансування діяльності підприємства. Визначено роль та місце кредиту серед інших зовнішніх джерел фінансування діяльності підприємств, а також досліджено основні показники зарубіжних країн.

Ключові слова: Кредит, позикові кошти, фінансування, акціонерне фінансування, відсоткова ставка, валовий внутрішній продукт.

Постановка проблеми. Всебічне проникнення приватного підприємництва в економічну систему є необхідною передумовою переходу економіки на ринкові відносини. Підприємництво має постійні потреби в грошових ресурсах та незавжди в нього вистачає власних ресурсів для фінансування своєї поточної діяльності. Тому на даному етапі важливим фактором фінансування підприємств є залучення коштів із зовнішніх джерел фінансування та найбільш дешевим та зручним способом. характеризується найшвидшим обігом капіталу. В Україні спостерігається тенденція стійкого приросту кількості суб'єктів підприємницької діяльності, що дає підстави переконливо стверджувати про переростання даних підприємств у міцний сегмент ринкової економіки. Разом з тим, сьогодні гостро стоїть проблема фінансової та кредитної підтримки малих підприємств, яка належить до першочергових чинників, що гальмують розвиток суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

І. Вступ В умовах нестійкого правового й економічного середовища, посилення конкуренції дослідження проблеми оптимізації умов надання і залучення банківських кредитів і, безперечно, оптимізації ризиковості кредитування малого бізнесу набуває особливої актуальності. Вибір предметом дослідження проблеми залучення ресурсів із зовнішніх джерел, зокрема за допомогою банківського кредитування зумовлений, перш за все, гостротою цієї проблеми відсутністю чітких позицій і недостатньою підготовкою українських банків до діяльності на кредитного ринку, а також порівняно високими кредитними ставками по наданим позикам.

Проблеми функціонування суб'єктів малого бізнесу в ринкових умовах, виникнення, оцінки та регулювання потреби в кредитних ресурсах, які розглядаються в даній статті, є предметом дослідження провідних українських і зарубіжних вчених. Зокрема, дослідженню проблем фінансової і кредитної підтримки малих підприємств присвячені наукові праці вітчизняних вчених (П.Ю.Буряка, З.С.Варналія, І.Волкова, М.М.Долішньої,

О.В.Кужель, О.Є.Мазура), а також російських (А.О.Блінова, А.І.Муравйова, А.М.Ігнат'єва, А.Б.Крутіка).

Серед зарубіжних досліджень з проблем кредитного ризику варто відзначити роботи К.Ф. Сейдмана, Д.Ф.Бабеля, Е.Дж.Долана, П.Ф.Друкера, П.С.Роуза, Дж.Ф.Сінкі.

II. Об'єктом дослідження є приватний бізнес України та його функціонування за допомогою зовнішніх джерел залучених коштів, зокрема завдяки кредитній підтримці українських банків.

Предметом дослідження є кредитування малого підприємництва, його стан на теперішній час та напрями його оптимізації.

Метою статті є визначення ролі та місця кредиту серед інших форм фінансування діяльності підприємств, розглянути умови надання у користування кредитних ресурсів підприємствам, порівняти ці умови в Україні з іншими країнами.

Постановка завдання Виходячи з цієї мети основними завданнями управління дебіторською заборгованістю є:

- визначити сутність, роль та місце кредиту серед інших джерел зовнішнього фінансування суб'єктів підприємницької діяльності;
- визначити основні переваги й недоліки кредиту порівняно з іншими видами фінансування підприємств;
- проаналізувати динаміку використання кредитних ресурсів українськими підприємствами за останні роки;
- порівняти отримані результати з іншими країнами світу;
- запропонувати шляхи вдосконалення використання кредитних ресурсів українськими підприємствами.

Методи дослідження. Теоретико-методичну базу дослідження складала загальнонаукові та спеціальні методи. Для вирішення поставлених завдань використовувалися методи: аналізу та синтезу – для дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості підприємства; системного

III. Результати Розглянемо переваги та недоліки форм зовнішнього фінансування суб'єктів підприємницької діяльності та визначимо роль та місце, яке займає кредит серед цих форм фінансування. Дані, які були отримані в результаті перегляду форм фінансування занесемо до таблиці 1.1:

Таблиця 1.1 - Порівняльний аналіз основних форм фінансування підприємств

Спосіб фінансування	Вимоги	Переваги	Недоліки
Кредитування	Ліквідне забезпечення, гарна кредитна історія, передбачуваний план розвитку проекту.	Гнучкість в позичанні й погашенні боргу, у використанні кредиту; відсутність контролю за коштами.	Небезпека неповернення; висока відсоткова ставка; необхідність мати високоліквідну заставу.

Державне фінансування.	Слціальна важливість; фінансування компанії повинно відповідати стандартам прийнятим державним органом; кошти повинні використовуватися на здійснення певних видів діяльності.	Надання при відсутності можливості отримання фінансування у комерційних структур (банків, кредитних установ тощо); зазвичай низькі суми платежів у погашенні при більш довгих періодах погашення.	Обмеження на використання; складнощі в отриманні; зазвичай суми є незначними.
Акціонерне фінансування	Необхідність в отриманні додаткових джерел надходження коштів. Зниження в структурі капіталу долі довгострокових кредитів.	Відсутні зобов'язання з регулярної виплати дивідендів. Знижує ступінь фінансової залежності компанії.	Додаткова емісія акцій – це дорогокоштуючий й протяжний за часом процес. Є більш ризикованим у порівнянні з іншими варіантами фінансування процесом не має гарантованого доходу.

Отже, порівняно з акціонерним та державним фінансуванням, фінансування через використання кредиту забезпечує позичальнику такі переваги:

- відсутні витрати на друкування емісійних цінних паперів, їх розміщення, оплату послуг фінансових посередників;
- правові відносини між позичальником і кредитором відомі не багатьом особам;
- умови надання кредиту визначаються партнерами з кожної кредитної угоди;
- зменшується термін між поданням заявки й одержанням кредиту від банку порівняно з надходженням коштів з фондового ринку.

Саме тому важко переоцінити роль кредиту, як інструменту фінансування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, переважна більшість Українських підприємств використовує саме його для фінансування своєї насамперед операційної діяльності.

За даними звіту Світового Банку Реконструкції та розвитку «Doing Business 2010» Україна серед 183 економік країн світу, проаналізованих у цьому звіті, займає 142 місце за складністю ведення бізнесу (щодо порівняння Білорусь займає 58, Польща – 72, Молдова – 94), проте за складністю отримання й обслуговування кредиту займає 30 місце, що є найкращим показником серед крїн пострадянського простору (відповідно

Білорусь займає – 113 місце, Польща – 15, Молдова - 87).

Але умови під які надаються у використання кредитні ресурси підприємствам у нашій державі залишають бажати кращого, для того щоб отримати більш повну картину порівняємо відсоткові ставки за останні 10 років, які є в Україні з іншими країнами світу, за даними Світового Банку Реконструкції та розвитку, отримані дані занесемо у таблицю 1.2:

Таблиця 1.2 - Відсоткові ставки за даними Світового Банку Реконструкції та розвитку

Країна	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999
Україна	17,5	13,9	15,2	15,2	17,4	17,9	25,3	32,3	41,5	55,0	54,5
Росія	12,2	10,0	10,4	10,4	11,4	13,0	15,7	17,9	24,4	39,7	41,8
Білорусь	8,6	8,6	8,8	8,8	16,9	24,0	36,9	47,0	67,7	51,0	27,0
Молдова	21,1	18,8	18,1	18,1	20,9	19,3	23,5	28,7	33,8	35,5	30,8
Великобританія	4,6	5,58	4,6	4,6	4,4	3,7	4,0	5,1	6,0	5,3	7,2
США	5,1	8,1	8,0	6,2	4,3	4,1	4,7	6,9	9,2	8,0	8,4
Японія	1,9	1,9	1,7	1,7	1,8	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,3

Відсоткові ставки (%) за кредитами, які надаються суб'єктам підприємницької діяльності у різних країнах (в еквіваленті до US\$) за 2009-1999рр.

У таблиці 1.2 прослідковується, що динаміка відсоткової ставки в Україні має тенденцію до зниження, порівняно з попередніми роками, так само, як і в аналізованих країнах пострадянського простору, але також прослідковується, що порівняно з Великобританією, Японією та США відсоткова ставка за кредитами, що надаються є значно більшою, тому доцільно буде розглянути обсяг кредитів, що надаються банківським сектором підприємствам у аналізованих країнах.

Розглянемо їх у відсотковому значенні від ВВП аналізованих країн та занесемо дані до таблиці 1.3:

Таблиця 1.3 - Кредити надані приватним підприємцям банківським сектором (% від ВВП)

Країна	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	1999	1998
Україна	81,9	61,1	45,7	33,2	31,7	33,1	28,1	24,2	23,8	25,2	24,6
Росія	25,9	25,6	22,4	20,6	24,9	26,5	24,8	23,1	24,7	33,3	44,9
Білорусь	31,5	26,9	27,2	21,8	21,2	22,2	18,0	17,6	19,2	19,9	35,2
Молдова	39,8	40,2	34,5	31,5	32,0	29,5	29,1	27,5	25,2	28,7	34,0
Великобританія	212,3	188,2	172,5	162,1	153,5	144,9	140,8	135,7	130,1	121,8	119,7
США	223,7	240,7	232,5	225,2	221,3	215,4	200,5	208,6	201,1	211,0	198,6
Японія	293,0	294,4	304,9	312,8	303,2	307,3	299,2	299,5	308,9	309,9	298,4

Розглянувши таблицю 1.3 також можна дійти висновку, що спостерігається позитивна тенденція порівняно з попередніми роками і що обсяг кредитів наданих суб'єктам підприємницької діяльності також зростає з кожним роком, але порівняно з Великобританією і США, у яких обсяг наданих кредитів перевищує ВВП у 2 рази, та порівняно з Японією, в

якій він перевищує ВВП у 3 рази протягом аналізованих 10 років.

Ця проблема є дуже актуальною сьогодні, особливо, якщо брати до уваги плани, щодо євроінтеграції України. У третьому кварталі 2009 року середньозважена відсоткова ставка за виданими в Євросоюзі корпоративними кредитами терміном один рік склала 3,6%. Найнижчі ставки на позики до 1 млн. євро - в Австрії: у вересні там можна було одержати кредит за середньою ставкою 2,34% річних.

У країнах єврозони найнижчі відсоткові ставки за споживчими кредитами у Фінляндії - 3,2% річних. Найвищі ставки (близько 11%) - в Іспанії і Італії. Тому зниження відсоткової ставки також буде одним з факторів на шляху України до Європейського союзу.

IV. Висновки. Отже можна зробити висновок, що значний розмір відсоткових ставок установ банків є одним з основних стримуючих факторів та не сприяє розвитку українських підприємств і української економіки в цілому. Високий розмір відсоткових ставок є актуальною проблемою для усіх підприємств України.

З іншого боку, згідно з нині діючим законодавством, банки надають кредити на власних умовах та на власний ризик. Комерційні банки самостійно встановлюють відсоткові ставки та комісійну винагороду за свої операції. Відтак банк не може надавати кредити під відсоток, ставка якого є нижчою від відсоткової ставки за кредитами, які бере сам банк, і відсоткової ставки, що виплачується ним за депозитами. Ось і виходить, що розмір відсоткових ставок залежить не лише від діяльності банківських установ, а й від фінансово-кредитної політики держави, яку потрібно постійно вдосконалювати й переробляти залежно від певних умов.

Список літератури: 1. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: Пер. с англ.: Уч. пос. - М.: Изд. дом "Вильямс", 2001. - 272 с.; 2. Майер Дж., Олесевич Д. Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання у глобальній економіці / Пер. з англ. - К.: Либідь, 2002. - 703 с.; 3. Кредит в системі чинників економічного зростання України - Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.01 / Г.М. Поченчук; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 19 с. — укр.; 4. Кредитування підприємств України в перехідний період. - Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Ю.А. Потійко; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2001. — 19 с. — укр.; 5. Джерела залучення додаткових ресурсів для вирішення виробничих та соціально-економічних проблем підприємств - Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Н.В. Акименко; Нац. трансп. ун-т. — К., 2008. — 19 с.: рис. — укр.; 6. Кредит в умовах ринкової трансформації економіки. - Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Л.Л. Кот; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2008. — 20 с. — укр.; 7. 2009 р. Звіт світового банку 2010: Фінанси й економічні показники країн світу. Washington, D.C.: World Bank.

Надійшла до редколегії 20.10.10